

საჯარო სამართლის იურიდიული პირი
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი

ბიზნესის ადმინისტრირების, მენეჯმენტისა და
მარკეტინგის დარგობრივი დეპარტამენტი

თამარ ფოლადაშვილი

უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა
კონკურენტუნარიანობა შრომის ბაზარზე და მისი ამალგების გზები

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარდგენილი დისერტაციის

ავტორეფერატი

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესის ადმინისტრირების, მენეჯმენტისა და მარკეტინგის დარგობრივ დეპარტამენტში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: ნათია წიკლაშვილი

ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი.

უცხოელი შემფასებელი: ოლია რუდენკო

საჯარო მართვის დოქტორი,
ჩერნიგოვის პოლიტექნიკური ეროვნული
უნივერსიტეტის პროფესორი.

შემფასებლები:

ეთერ ხარაიშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი.

ასიე ცინცაძე

ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი, ეკონომიკის
დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი.

გივი ბედიანაშვილი

ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი
(ასოცირებული), ევროპის უნივერსიტეტის
პროფესორი.

დისერტაციის დაცვა შედგება 2022 წლის 25 მარტს, 12:00 საათზე, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს მიერ შექმნილ სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე. მისამართი: ქ. ბათუმი, ნინოშვილის/რუსთაველის ქ. №35/32, აუდ. № 430.

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ილია ჭავჭავაძის ბიბლიოთეკაში (ქ. ბათუმი, ნინოშვილის/რუსთაველის ქ. №35/32), ხოლო სადისერტაციო ნაშრომის ანოტაციისა - ამავე უნივერსიტეტის ვებ-გვერდზე (www.bsu.edu.ge).

სადისერტაციო საბჭოს მდივანი,

ბიზნესის მართვის დოქტორი, ასისტენტ პროფესორი **ლელია ცეცხლაძე**

I. ნაშრომის საერთო დახასიათება

ნაშრომის აქტუალობა - XXI საუკუნეში ცოდნა და ცოდნის ეკონომიკა არის სოციალური ცვლილებების მამოძრავებელი ძალა. განათლებას უმნიშვნელოვანესი ადგილი უკავია ინდივიდთა ცხოვრებაში. იგი მიმართულია ადამიანის ფიზიკური, ინტელექტუალური, მორალური და სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარებისკენ, რომლის საბოლოო შედეგი გამოხატულია მატერიალური და არა მატერიალური უზრუნველყოფით.

განათლება ყველა თვალსაზრისით ეკონომიკური კეთილდღეობის ერთ-ერთი ფუნდამენტური ფაქტორია. შეუძლებელია ქვეყნის მდგრად ეკონომიკურ განვითარებაზე ვისაუბროთ ადამიანისეულ კაპიტალში არსებითი ინვესტიციების გარეშე. განათლება აუმჯობესებს მოსახლეობის ცხოვრების დონეს და აფართოებს შესაძლებლობებს მეტი სარგებლის მისაღებად, რომელიც თანაბრად მნიშვნელოვანი იქნება როგორც ინდივიდისთვის, ასევე მთლიანად საზოგადოებისთვის. გარდა აღნიშნულისა, განათლებულ ადამიანებში ჩნდება მზარდი ინიციატივები შემოქმედებითი საქმიანობის, მეწარმეობის, ტექნოლოგიური განვითარების და სხვა აქტივობების. ამავდროულად იცვლება და უმჯობესდება შემოსავლების განაწილება მოსახლეობის ჯგუფებს შორის.

სხვადასხვა ეკონომიკური სკოლის მეცნიერები ყურადღებას ამახვილებენ რამდენიმე მნიშვნელოვან ასპექტზე, რაც ნათლად წარმოაჩენს უმაღლესი განათლების როლს ეკონომიკური ზრდაში: ა) განათლების პარალელურად თანდათანობით იზრდება ადამიანისეული კაპიტალი, რაც იწვევს სამუშაო ძალის კონკურენტუნარიანობის ზრდას არამარტო ეროვნულ, არამედ საერთაშორისო შრომის ბაზარზე (ნეოკლასიკური ზრდის თეორია); ბ) განათლების მაღალ დონეს შეუძლია გაზარდოს ეკონომიკის მწარმოებლურობა, ახალი ცოდნა და ახალი ტექნოლოგიების შექმნა ხელს უწყობს ინოვაციური პროდუქტებისა და პროცესების წამოწყებას (ენდოგენური ზრდის თეორია); გ) განათლებას შეუძლია ხელი შეუწყოს დიფუზიას და ცოდნის გადაცემას, რომელიც საჭიროა ახალი ინფორმაციის მისაღებად და თანამედროვე ტექნოლოგიების ასათვისებლად, რაც

ხელს უწყობს ეკონომიკურ ზრდას, აუმჯობესებს ქვეყნის მაკროეკონომიკურ მდგომარეობას და ინდივიდთა მიკროეკონომიკურ სპექტრს.

განათლების ეკონომიკური მნიშვნელობის განხილვისას ჩვენ ვსაუბრობთ, განათლების, როგორც ადამიანის სულიერი განვითარების შესაძლებლობაზე, რომელიც ამავდროულად ანვითარებს მის ზოგად უნარებს, ითვისებს პროფესიას, რომელიც თავდაპირველივე იდეით აუმჯობესებს ადამიანის ცხოვრების პირობებს. მეცნიერები თანხმდებიან, რომ კაპიტალი არ არის მხოლოდ ფული, ეს არის ლიკვიდური ქონება, აქტივები, აქციები, ბუნებრივი რესურსები და კონკურენტუნარიანი ცოდნა. ეს უკანასკნელი კი არის მთავარი ბერკეტი ადამიანის კონკურენტუნარიანობის და მაღალ შემოსავლიანობის ზრდის რაკურსში.

საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენიდან დღემდე, მთელი რიგი რეფორმებისა და გარდაქმნების კვალდაკვალ, საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სფერო განსაკუთრებული გამოწვევების წინაშე აყენებს განათლების ადმინისტრირების მესვეურებს. ბოლო ათწლეულის განმავლობაში საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემა გახდა ევროპული უმაღლესი განათლების სივრცის (EHEA) და კვლევითი სივრცის (ERA) წევრი. 2005–2006 წლებში ამოქმედდა უმაღლესი განათლების სამსაფეხურიანი სისტემა; კრედიტების, ტრანსფერისა და დაგროვების ევროპული ჩარჩო (ECTS); შიდა და გარე ხარისხის უზრუნველყოფის სისტემები; შეიქმნა და ამოქმედდა ეროვნული საკვალიფიკაციო ჩარჩო; გაიზარდა სტუდენტების და აკადემიური პერსონალის მობილობის შესაძლებლობები; შეიცვალა უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციის სტანდარტები; ცვლილება შეეხო საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის პროცედურებს და სხვა.

მიუხედავად მთელი რიგი პოზიტიური ცვლილებებისა, საქართველოს საგანმანათლებლო სივრცეში პროფესიონალი კადრების ჩამოყალიბება და შემდგომ მათი სპეციალობით დასაქმება ჯერ კიდევ გადაუჭრელ პრობლემად რჩება.

ქვეყანაში განათლების ხარისხის ობიექტურად შესაფასებლად მიჩნეულია საერთაშორისო რეიტინგები, რომლებიც ყურადღებას ამახვილებენ ზოგად და უმაღლესი განათლების სერვისზე და მათ შესაბამისობაზე შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან მიმართებაში. ერთ–ერთ ასეთ ცნობილ საერთაშორისო რეიტინგს

წარმოადგენს გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიში, რასაც მსოფლიო ბანკის დახმარებით, მსოფლიოს ეკონომიკური ფორუმი (WEF) ადგენს. 2019 წელს გამოცემულ ანგარიშში 141 ქვეყნის მონაცემებია აკუმულირებული. საქართველოს უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობა (Skillset of Graduates) შეფასებულია 3.4 ქულით და იკავებს რეიტინგში 125-ე ადგილს (სკალა არის 7 ბალიანი, სადაც 1 ნიშნავს ძალიან ცუდს, ხოლო 7 ძალიან კარგს). სამწუხაროდ, ეს არ არის ერთადერთი კრიტერიუმი, რაშიც ქვეყანას არასახარბიელო შედეგები აქვს. მე-6 პუნქტი, რომელიც დათმობილია ამჟამინდელი სამუშაო ძალის უნარების შეფასებაზე, შემდეგი კომპონენტებისგან შედგება: პერსონალის ტრენინგის მასშტაბები - 3.5 ქულა (extent of staff training); პროფესიული ტრენინგების ხარისხი-3.1 ქულა (Quality of vocational training); ციფრული უნარები აქტიურ მოსახლეობაში-3.7 ქულა (digital skills among active population); და გამოცდილი თანამშრომლის პოვნის შესაძლებლობა 3.6 ქულა (easy of finding skilled employees). აქვე აღვნიშნავთ, რომ კვლევასა და განვითარებაზე იხარჯება ქვეყნის მშპ-ს 0.3%, რითიც საქართველოს 82-ე ადგილზე იმყოფება. კვლევითი ინსტიტუტების მნიშვნელობა კი 0.01 ქულით განისაზღვრება (World Economic Forum, 2019).

კრიტიკას ვერ უძლებს საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობისა და დასაქმების მაჩვენებლები. პრობლემა აქტუალურია საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სივრცის თითქმის ყველა მონაწილისთვის და მათ შორის რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისთვის. პრობლემის სიმწვავე განსაკუთრებით გამოხატულია კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობისა და დასაქმების შესაძლებლობებში.

გამოწვევების წინაშე დგას შემდეგი საკითხები:

- უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის ადმინისტრირების დაახლოება ევროპულ სტანდარტებთან, უმაღლესი განათლებისა და ინტერნაციონალიზაციის ხელშემწყობი მექანიზმების გააქტიურება, როგორც კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ხელის შეწყობი წინაპირობა.

- სახელმწიფოს მიერ აღიარებული პრიორიტეტული მიმართულებების ანალიზისა და დაგეგმვის საკითხები; უმაღლესი განათლების კვლევის პრობლემები შრომის ბაზარზე მოთხოვნად კომპეტენციებთან მიმართებაში;

- უმაღლესი საგანმანათლებლო ინსტიტუციების და შრომის ბაზრის სტეიკჰოლდერების ურთიერთკავშირები; დამსაქმებელთა ჩართულობის მაჩვენებელი სასწავლო პროგრამების შედგენა–რეალიზაციის პროცესში;

- კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდა, როგორც რეგიონულ, ასევე ეროვნულ დონეზე და სხვა.

შესაბამისად, სამეცნიერო–პრაქტიკული ნაშრომის შექმნა ამ მიმართულებით განსაკუთრებით აქტუალურია და გვისახავს იმედს, რომ საკითხის სიღრმისეული ანალიზი და მომავალში მისი პრაქტიკაში დანერგვა მოგვითანს რეალურ შედეგებს კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდის კონტექსტში.

პრობლემის შესწავლის მდგომარეობა. უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობა და მისი ამაღლების გზების ძიება წარმოადგენს მეცნიერთა კვლევისა და საზოგადოების მზარდი ინტერესის საგანს. მოცემული საკითხი განხილულია ქართველი და უცხოელი მკვლევრების სტატიებში, მონოგრაფიებში, ანგარიშებში და სხვა.

კურსდამთავრებულთა შრომის ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები შესწავლილი აქვთ შემდეგ უცხოელ მეცნიერებს: ჯ. ბენჰაბიბს, ბ. ბერგს, პ. ქუქს, ჰ. ეტკოვიჩს, ა. ელვაოს, ც. მარკესს, ც. ფერეირას, მ. გიბონსს, ჰ. ნოვოტნს, ჰ. გოლდესტეინს, რ. გრიმალდის, მ. კენნის, დ. სიეგელს, მ. კიტსონს, ჯ. ჰოველსს, რ. ბრაჰამს, გ. მარკმენს, მ. ვრაითს, ჯ. მისერს, რ. ნელსონს, მ. პერკმენს, ჯ. რობსტს და სხვებს.

ქართველ მეცნიერთა შორის აღსანიშნავია: მ. ამაშუკელი, დ. ლეჟავა, ნ. გუგუშვილი, გ. ბედიანაშვილი, ქ. ბიჭია, ო. ალფერიძე, თ. ბრეგვაძე, ქ. გურჩიანი, ა. კახიძე, ლ. ლლონტი, ე. ხარაიშვილი, ლ. დავითაძე, თ. თურმანიძე, ბ. გეჩბაია, ა. მაღლაკელიძე, ვ. სართანია, ლ. სამნიშვილი, ლ. წულაძე და სხვანი.

მიუხედავად არსებული კვლევებისა, საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სექტორის კონკურენტუნარიანობა, მით უფრო რეგიონებში მდებარე უნივერსიტეტებისთვის, ჯერ კიდევ არ არის საფუძვლიანად შესწავლილი

მეცნიერთა მხრიდან, რაც გვიტოვებს დიდ სივრცეს შესაბამისი კვლევების წარმოებისთვის. აღნიშნულმა გარემოებამ განსაზღვრა ჩვენი საკვლევი თემის შერჩევა.

კვლევის მიზანია: საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო ინსტიტუციების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის მეცნიერული შესწავლა–ანალიზი და იმ პრობლემათა იდენტიფიკაცია, რომელიც ხელს უშლის კურსდამთავრებულთა დასაქმებას. დასაქმებისთვის ხელშემწყობი ქმედითი რეკომენდაციების შემუშავება.

კვლევის მიზნიდან გამომდინარე დავსახეთ შემდეგი ამოცანები:

- სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა და კვლევის კონცეპტუალური ჩარჩოს განსაზღვრა;
- უმაღლესი განათლების საერთაშორისო სამართლებრივი საფუძვლების, ბოლონის პროცესის დეკლარაციების და კომუნიკაციების განხილვა; უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის ხარისხის უზრუნველყოფისა და ინტერნაციონალიზაციის მიმდინარე ეტაპების შეფასება;
- საქართველოში ამჟამად არსებული უმაღლესი განათლებისა და შრომის ბაზრის ურთიერთდამოკიდებულების ანალიზი, მათ შორის: კურსდამთავრებულთა კომპეტენციები და შრომის ბაზრის მოთხოვნები; მოთხოვნად კომპეტენციებთან მიმართებაში უმაღლესი განათლების პოლიტიკის დაგეგმვის პროცესში არსებული პრობლემების შესწავლა;
- კვლევის მეთოდოლოგიის განსაზღვრა, რელევანტური ინსტრუმენტების და კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობით დაინტერესებულ მხარეთა იდენტიფიცირება.
- საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების, მათი კურსდამთავრებულების და შრომის ბაზრის წარმომადგენლების რაოდენობრივი და თვისებრივი კომპონენტების გამოკვლევა.
- კვლევის შედეგად მიღებული ინფორმაციის სტატისტიკური ანალიზი, კვლევის შედეგების განსჯა და მეცნიერული მიგნებების წარმოჩენა. შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება.

ნაშრომის კვლევის საგანია: საქართველოს რეგიონებში მდებარე უნივერსიტეტების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობა, ხოლო **კვლევის ობიექტია** საქართველოს რეგიონებში მდებარე უნივერსიტეტებისა და სასწავლო უნივერსიტეტების, კურსდამთავრებულების და დამსაქმებლების თანამშრომლობის პროცესი.

კვლევის მეთოდოლოგია.

წინამდებარე ნაშრომში ლიტერატურის კონცეპტუალური კვლევის კონტექსტში გამოყენებული იქნა თვისებრივი კვლევის ერთ–ერთი პოპულარული მეთოდი – დოკუმენტური ანალიზი. მიმოვიხილეთ არაერთი საერთაშორისო თუ ადგილობრივი კვლევა, ანგარიში, სამეცნიერო ბეჭდური და ელექტრონული გამოცემები. განხორციელდა თვისებრივი კონტენტ–ანალიზი, რომელიც ეყრდნობა ანალიზისა და სინთეზის ტექნიკას.

საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულების კონკურენტუნარიანობის კვლევის ჭრილში, დაიგეგმა და განხორციელდა 3 (სამი) ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევა, რომლის მონაწილეებიც იყვნენ: ა) საქართველოს რეგიონებში მდებარე უნივერსიტეტები და სასწავლო უნივერსიტეტები; ბ) აღნიშნული სასწავლებლების კურსდამთავრებულები; გ) უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა დამსაქმებელი და პოტენციური დამსაქმებელი ორგანიზაციები.

რაოდენობრივი კვლევის ანკეტები შეგროვილ იქნა Qualtrics და Google forms სისტემების გამოყენებით, ხოლო მიღებული შედეგები დამუშავდა SPSS-ის სტატისტიკურ პროგრამაში.

სადოქტორო დისერტაციაზე მუშაობისას ასევე გამოყენებული იქნა ინდუქციური და დედუქციური მიდგომები, შედარების, ანალიზისა და სინთეზის, ოპერაციონალიზაციის, მონაცემთა შეგროვებისა და ანალიზის მიდგომები.

კვლევის ჰიპოთეზები:

ჰიპოთეზა 1. საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სივრცის ჰარმონიზაცია ბოლონის პროცესის ნორმატიულ აქტებთან მიმართებაში ხელს შეუწყობს საქართველოს უმაღლესი განათლების საერთაშორისო

კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, შექმნის უმაღლესი საგანმანათლებლო ინსტიტუციების კურსდამთავრებულთა დასაქმებისა და მობილობის გაძლიერების შესაძლებლობებს.

ჰიპოთეზა 2. უმაღლესი საგანმანათლებლო ინსტიტუტების კავშირი საჯარო/კერძო სექტორის წარმომადგენლებთან, მჭიდრო თანამშრომლობა, პროგრამულ და პრაქტიკულ ნაწილში მათი ჩართულობა, გაზრდის უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობას, როგორც რეგიონულ, ასევე საერთაშორისო შრომის ბაზარზე.

ჰიპოთეზა 3. უმაღლეს საგანმანათლებლო სწავლაზე დახარჯული დროითი და ფინანსური რესურსები, კურსდამთავრებულთა საბოლოო აკადემიური მოსწრება, ზრდის კურსდამთავრებულთა დასაქმების შესაძლებლობებსა და შემოსავალს.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე:

– ქართველ და უცხოელ მეცნიერთა მიერ უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ჭრილში ჩატარებული კვლევების კრიტიკული ანალიზი და შეფასება;

– ჩატარებულია უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულების კონკურენტუნარიანობის კვლევა რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სამ სხვადასხვა სეგმენტთან: ა) ადმინისტრაცია, ბ) კურსდამთავრებულები, გ) დამსაქმებლები;

– ჩატარებულია პირსონის კორელაციის ტესტი ორ ცვლადს შორის: კურსდამთავრებულთა საბოლოო აკადემიურ მოსწრებასა და კურსდამთავრებულთა დასაქმების სტატუსს შორის, შეფასებულია შედეგები;

– გამოვლენილია უმაღლესი განათლების პოლიტიკის დაგეგმვის პროცესში პრობლემები მოთხოვნად კომპეტენციებთან მიმართებაში;

– უსდ–ებისა და დამსაქმებლების კოლაბორაციის შესწავლის საფუძველზე შემუშავებულია „საგანმანათლებლო პროცესის ოპტიმიზაციისა და დამსაქმებლებთან თანამშრომლობის მოდელი“.

– დასახულია უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლების გზები.

სადისერტაციო ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა:

ნაშრომის ძირითადი დებულებები, ლიტერატურის კონცეპტუალური ანალიზი, ჩატარებული რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევები და თეორიულ-პრაქტიკული რეკომენდაციები, დაეხმარება სახელმწიფო და კერძო უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდის პოლიტიკის დაგეგმვასა და განხორციელებაში. ამასთან, დაინტერესებულ უსდ-ებს შეუძლიათ გამოიყენონ დისერტაციაში ინიცირებული „საგანმანათლებლო პროცესის ოპტიმიზაციისა და დამსაქმებლებთან თანამშრომლობის მოდელი“, რათა ხელი შეუწყონ კურსდამთავრებულთა სწრაფ ინტეგრაციას შრომის ბაზარზე.

სადისერტაციო ნაშრომის აპრობაცია: სადისერტაციო ნაშრომის აპრობაცია შედგა 2021 წლის 23 ივლისს, ბიზნესის ადმინისტრირების, მენეჯმენტისა და მარკეტინგის დარგობრივი დეპარტამენტის სხდომაზე.

დისერტაციის ძირითადი შინაარსი და კვლევის შედეგები ავტორის მიერ გამოქვეყნებულია საერთაშორისო და ადგილობრივ რეცენზირებად-რეფერირებად სამეცნიერო პუბლიკაციებში.

სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა: ნაშრომი შედგება, შესავლის, 4 თავის, 10 ქვეთავის, დასკვნებისა და რეკომენდაციებისგან. მოიცავს კომპიუტერზე ნაბეჭდ 167 გვერდს, თან ერთვის 107 დასახელების გამოყენებული ლიტერატურა და დანართების ნუსხა.

კვლევის მიზნისა და ამოცანების, მიღებული შედეგების, არგუმენტირებული დასკვნებისა და რეკომენდაციების შემუშავებისათვის ნაშრომი ჩამოვაყალიბეთ შემდეგი სტრუქტურით:

საკვლევი ნაშრომის შინაარსი

შესავალი

I თავი. სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა და კვლევის კონცეპტუალური საფუძვლები

- 1.1. ბოლონის პროცესი და უმაღლესი განათლების სამართლებრივი საფუძვლები
- 1.2. უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემა, ხარისხის უზრუნველყოფა და ინტერნაციონალიზაცია საქართველოში

II თავი. უმაღლესი განათლებისა და შრომის ბაზრის ურთიერთდამოკიდებულება საქართველოში

- 2.1. უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კომპეტენციები და შრომის ბაზრის მოთხოვნები
- 2.2. უმაღლესი განათლების პოლიტიკის დაგეგმვის პრობლემები მოთხოვნად კომპეტენციებთან მიმართებაში

III თავი. კვლევის აღწერა, მეთოდოლოგია და მიღებული შედეგები

- 3.1. კვლევის სტრატეგია და მეთოდოლოგიური საფუძვლები
- 3.2. საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კვლევის შედეგები
- 3.3. უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულთა კვლევის შედეგები
- 3.4. უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულთა დამსაქმებელი ორგანიზაციების კვლევის შედეგები

IV თავი. განსჯა და მეცნიერული მიგნებები

- 4.1. უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა და დამსაქმებელთა თანამშრომლობის მოდელები
- 4.2. უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლების გზები

დასკვნები და წინადადებები

გამოყენებული ლიტერატურა

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

სადოქტორო დისერტაციაში ჩამოყალიბებულია ნაშრომის აქტუალობა, პრობლემის შესწავლის მდგომარეობა, კვლევის მიზანი, ამოცანები, ნაშრომის კვლევის საგანი, ობიექტი, მეთოდოლოგია და ჰიპოთეზები. წარმოდგენილია ნაშრომის მეცნიერული სიახლე, დასაბუთებულია ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა.

ნაშრომის პირველი თავი, „სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვა და კვლევის კონცეპტუალური საფუძვლები“, შედგება ორი ქვეთავისაგან. პირველ ქვეთავში, „ბოლონიის პროცესი და უმაღლესი განათლების სამართლებრივი საფუძვლები“, განხილულია 2000 წლიდან დღემდე საქართველოს უმაღლესი განათლების სისტემის რეფორმები ბოლონიის პროცესთან მიმართებაში. განხორციელდა მეორადი წყაროების ანალიზი. შეჯამდა ბოლონიის პროცესამდე მიმდინარე მოვლენები, ასევე დამუშავდა უშუალოდ ბოლონიის პროცესის ნორმატიული დოკუმენტები, კერძოდ: სორბონისა (1998) და ბოლონიის (1999) დეკლარაციები, უმაღლეს განათლებაზე პასუხისმგებელი ევროპული ქვეყნების მინისტრების შეხვედრების შემაჯამებელი კომუნიკაციები (პრადის, ბერლინის, ბერგენის, ლონდონის, ლუვენის, ბუქარესტის, ბუდაპეშტი-ვენისა, ერევნის და სხვა). ნაშრომში შევეცადეთ მოკლედ, მაგრამ სრულყოფილად წარმოგვედგინა აღნიშნული დოკუმენტების მნიშვნელობა უმაღლესი განათლების დაგეგმვისა და განხორციელების ასპექტში. ამავდროულად, მნიშვნელოვანია საქართველოს მიერ ბოლონიის პროცესის შეფასების ეროვნული ანგარიშების განხილვა და სხვა ქართული კვლევების ანალიზი, რომელიც უშუალოდ ბოლონიის პროცესის შეჯამებას მოიცავს. აღნიშნული პროცესის მოთხოვნების სრულყოფილი შესრულება არის ერთგვარი გარანტი, რომ საქართველოში უმაღლესი განათლების პოლიტიკა სწორად და ევროპული სტანდარტებით ვითარდება.

თუ შევაჯამებთ ბოლონიის პროცესს სახეზეა შემდეგი ძირითადი შედეგები:

- ხარისხის ერთიანი სისტემა, ერთმანეთთან შეთავსებადი და შედარებადი კვალიფიკაციები;
- კრედიტების ტრანსფერისა და დაგროვების ერთიანი სისტემა (ECTS); ხარისხის უზრუნველყოფა და მისი მექანიზმები;

- სტუდენტთა და აკადემიური პერსონალის მობილობა;
- უმაღლესი განათლებისა და კვლევის მჭიდრო კავშირი;
- უმაღლესი განათლების კავშირი და ადაპტირების უნარი დასაქმების ბაზრის მოთხოვნებთან;
- სწავლა მთელი სიცოცხლის მანძილზე (უწყვეტი განათლება);
- სოციალური განზომილება, რაც გულისხმობს უმაღლეს განათლებაზე თანაბარ ხელმისაწვდომობას, როგორც გენდერულ, ისე ეთნიკურ-კულტურულ ჭრილში;
- ევროპული განზომილების ჩართვა უმაღლეს განათლებაში (მობილობა და საერთაშორისო თანამშრომლობა) და სხვა.

მეორე ქვეთავში, „უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემა, ხარისხის უზრუნველყოფა და ინტერნაციონალიზაცია საქართველოში“, განხილულია საქართველოში საგანმანათლებლო სისტემის სამართლებრივი რეგულირების საფუძვლები. საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“;¹ საქართველოს კანონი „განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ“². ჩვენი ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემა ემყარება საქართველოს მთავრობის სამოქმედო გეგმას, ევროკავშირთან ასოცირების პროგრამებს, ბოლონიის პროცესისა და ევროპის უმაღლესი განათლების სივრცის ჩარჩო-დოკუმენტებით ნაკისრ ვალდებულებებს.

საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“ მიღებულ იქნა 2004 წელს, მოგვიანებით, 2015 წელს კი მომზადდა „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის შესახებ³ კანონპროექტი, რომელიც დამტკიცდა საქართველოს პარლამენტის მიერ.

სსიპ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ხელს უწყობს განათლების ხარისხის გაუმჯობესებას, ასევე შეიმუშავებს რეკომენდაციებს; ახორციელებს საგანმანათლებლო

¹ საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“ (2004) – <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32830%23>

² საქართველოს კანონი „განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ“ (2010) – <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/93064?publication=17>

³ „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე (2015) – <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3076630>

დაწესებულებების ავტორიზაციას და მათი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციას; უზრუნველყოფს საქართველოში გაცემული საგანმანათლებლო დოკუმენტების ნამდვილობის დადასტურებას; ახორციელებს უცხოეთში მიღებული განათლების აღიარებას; აწარმოებს საგანმანათლებლო დაწესებულებების რეესტრს და ამოწმებს მკაცრი აღრიცხვის დოკუმენტის–განათლების დამადასტურებელი სახელმწიფო დოკუმენტის–ენობრივ სისწორეს⁴.

კანონით განსაზღვრულია, რომ ცენტრი დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში. იგი მუშაობს საჯაროობისა და გამჭვირვალობის პრინციპების დაცვით.

სადოქტორო დისერტაციაში განხილულია სამართლებრივი რეგულირების საკითხები უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ავტორიზაციასთან და პროგრამულ აკრედიტაციასთან მიმართებაში.

განათლების ხარისხის ამაღლების და უსდ–ების კონკურენტუნარიანობის ზრდის კონტექსტში სულ უფრო მზარდ ინტერესს იძენს უმაღლესი განათლების ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგია და შემდეგი იმპლემენტაცია.

უსდ–ების ინტერნაციონალიზაცია მოიცავს სტუდენტებისა და აკადემიური პერსონალის მობილობებს, ერთობლივ საგანმანათლებლო და კვლევით პროგრამებს.

ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგიის შემუშავება და იმპლემენტაცია ხანგრძლივ პერიოდში არის საფუძველი უნივერსიტეტის სხვადასხვა მიმართულებით წარმატების. ინტერნაციონალიზაციის კომპონენტის განხილვა ჩვენი თემის კონტექსტში იმდენად მნიშვნელოვანია, რამდენადაც უცხოეთში მიღებული განათლება ხშირად დასაქმების განმაპირობებელი ფაქტორია.

ჩვენი კვლევის ფარგლებში, 2017–2018 წლებში უნივერსიტეტების უმრავლესობამ შეცვალა ან განაახლა ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგია. ამას ხელი შეუწყო უსდ–ს ავტორიზაციის სტანდარტებში ინტერნაციონალიზაციის საკითხის წამოწევამ (უსდ–ს ავტორიზაციის სტანდარტები, 2018). დღესდღეობით ავტორიზაცია უკვე ავალდებულებს უსდ–ებს რომ ჰქონდეთ:

⁴ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი (2020)
<https://eqe.ge/ka/page/parent/581/umaghlesi-ganatilebis-khariskhis-uzrunvelqofa>

- ინტერნაციონალიზაციის პოლიტიკა;
- საერთაშორისო თანამშრომლობისა და ინტერნაციონალიზაციის მექანიზმები და მათი ეფექტიანობის შეფასების ანალიზი;

- უცხოელი სტუდენტებისა და პერსონალის მოზიდვის მექანიზმები და სხვა.

მიმდინარე კვლევის კონტექსტში დამუშავდა Erasmus+ საქართველოს ეროვნული ოფისის მიერ გამოქვეყნებული პუბლიკაციები და კვლევები ინტერნაციონალიზაციასთან მიმართებაში (Erasmus+ საქართველოს ეროვნული ოფისი, 2019). წყაროზე დაყრდნობით დღეს 32 ქართული უსდ წარმატებულ თანამშრომლობას ახორციელებს 33 ქვეყნის სხვადასხვა უნივერსიტეტთან. ამ პროგრამაში მონაწილე 141 ქვეყნიდან წარმატების მაჩვენებლით საქართველო მე-6 ადგილს იკავებს. მზარდი დინამიკით მიმდინარეობს საქართველოდან გასული და საქართველოში ჩამოსული სტუდენტების რაოდენობაც.

ნაშრომის მეორე თავი, **„უმაღლესი განათლებისა და შრომის ბაზრის ურთიერთდამოკიდებულება საქართველოში“**, შედგება ორი ქვეთავისაგან. პირველ ქვეთავში, **„უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კომპეტენციები და შრომის ბაზრის მოთხოვნები“**, განხილულია 2000 წლიდან საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროს და სხვა სახელმწიფო და დამოუკიდებელი კვლევითი ცენტრების ანგარიშები, რომელიც ეძღვნებოდა კურსდამთავრებულთა კომპეტენციების ასპექტს და შრომის ბაზრის მოთხოვნებს.

განხილულ დოკუმენტებზე დაყრდნობით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ კურსდამთავრებულებსა და შრომის ბაზრის წარმომადგენლებს შორის არის ერთგვარი ჩატეხილი ხიდი, ვინაიდან დამსაქმებლების შეფასებას, რომ კურსდამთავრებულები არასათანადო დონეზე ფლობენ ტრანსფერულ და პროფესიულ კომპეტენციებს, არ იზიარებენ უშუალოდ სამუშაოს მაძიებლები. უმუშევრები თვლიან, რომ შრომის ბაზარზე არსებული მდგომარეობა განაპირობებს მათ უმუშევრობას. ისეთი ასპექტები როგორცაა ნეპოტიზმი, სამუშაო ადგილების სიმცირე და სხვ. ასევე, არ იზიარებენ მოსაზრებას არასაკმარის ცოდნასთან დაკავშირებით.

მეორე ქვეთავში, „უმალესი განათლების პოლიტიკის დაგეგმვის პრობლემები მოთხოვნად კომპეტენციებთან მიმართებაში“, შესწავლილი იქნა უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებზე პროგრამული დაფინანსების გაცემის წესი და პირობები (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის ბრძანება, 2013). პროგრამული პრიორიტეტის განსაზღვრის ერთ–ერთ მიზანს წარმოადგენს აბიტურიენტების ისეთი მიმართულებებით დაფინანსება, რომლებიც არ არის პოპულარული, ნაკლებია მათზე მოთხოვნა და ფიქსირდება სტუდენტთა დაბალი რიცხოვნობა, თუმცა ქვეყნის საჭიროებების მიხედვით, მნიშვნელოვანი სფეროა.

საქართველოს სახელმწიფო აუდიტის ანგარიშების შესწავლით ირკვევა, რომ განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო 2013 წელს პრიორიტეტული მიმართულებიდან აფინანსებდა 16 საგანმანათლებლო პროგრამას, 2018–2019 სასწავლო წლისთვის პროგრამების რაოდენობა 51–ს შეადგენს. ობიექტურად უნდა აღინიშნოს, რომ თავისთავად მისასალმებელია პროგრამების ზრდის ტენდენცია და შესაძლებლობის მიცემა აბიტურიენტებისთვის– უფასოდ აითვისონ მათთვის სასურველი საგანმანათლებლო პროგრამა, მაგრამ ფინანსების სწორად ხარჯვისთვის და შრომის ბაზრის კონიუნქტურის ცვლილებისთვის უპრიანი იქნებოდა მისი მიზნობრივი ხარჯვა.

აუდიტის ანგარიშის მიხედვით, ნაკლოვანების არსებითი მიზეზი არის ის, რომ სამინისტროს არ აქვს შემუშავებული ის მექანიზმი, რომლის მიხედვითაც შეაფასებდა უნივერსიტეტის მიერ წარდგენილ პრიორიტეტულ მიმართულებებს. კონკრეტულად, რამდენად არის დაკავშირებული ესა თუ ის დარგი ქვეყნის საჭიროებებთან. ამასთან, სამინისტრო არ ითხოვს შესაბამისი კვლევების წარდგენას ამა თუ იმ პროგრამის პრიორიტეტად გამოცხადების დასაბუთების მიზნით.

შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ნაკლოვანებები არსებობს როგორც დაფინანსების მოდელში, ისე ცალკეული უნივერსიტეტებისთვის ლიმიტების განსაზღვრის თვალსაზრისით. სამინისტრო დროულად და თანმიმდევრულად ვერ ახდენს მოთხოვნად ადგილებზე შესაბამისი ლიმიტების გაწერას და პროგნოზირებას. ასევე არ გვაქვს პროგრამის ფარგლებში მიღწეული შედეგების

რაოდენობრივი და თვისებრივი ანალიზი, რაც წარმოაჩენდა შრომის ბაზარზე პრიორიტეტული პროგრამის უპირატესობებს თუ ნაკლოვანებებს.

ნაშრომის მესამე თავი, „კვლევის აღწერა, მეთოდოლოგია და მიღებული შედეგები“, შედგება ოთხი ქვეთავისაგან. პირველ ქვეთავში, „კვლევის სტრატეგია და მეთოდოლოგიური საფუძვლები“, აღწერილია დისერტაციის კვლევის დიზაინი და დასაბუთებულია გამოყენებული კვლევის მეთოდების აუცილებლობა. დისერტაციის ფარგლებში გამოყენებული იქნა რაოდენობრივი და თვისებრივი კვლევის მეთოდები, ზედმიწევნით აღწერილია კვლევის დაგეგმვისა და განხორციელების ეტაპები.

სადოქტორო დისერტაციაზე მუშაობისას ასევე გამოყენებული იქნა ინდუქციური და დედუქციური მიდგომები, შედარების, ანალიზისა და სინთეზის, ოპერაციონალიზაციის, მონაცემთა შეგროვებისა და მონაცემთა ანალიზის მიდგომები.

მესამე თავის მეორე ქვეთავი, „საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კვლევის შედეგები“, წარმოდგენილია 2020 წლის 15 მარტიდან–15 ივლისამდე საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების, კერძოდ, უნივერსიტეტებისა და სასწავლო უნივერსიტეტების კვლევა, რომელშიც მონაწილეობის უფლება ჰქონდათ იმ სასწავლებლებს, რომელთაც ჰყავთ ბაკალავრიატის ან მაგისტრატურის საფეხურის კურსდამთავრებულები.

ამ პრინციპის გათვალისწინებით, კვლევას გამოეთიშა სსიპ–ქუთაისის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, რომელმაც სტუდენტების პირველი ნაკადი 2020 წელს მიიღო და შპს–ბათუმის სასწავლო უნივერსიტეტი, რომელიც 2017 წელს დაფუძნდა და კვლევის წარმართვის პერიოდისთვის არ ჰყავდა კურსდამთავრებულები.

კვლევაში არ ჩაერთო ა(ა)იპ საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ტბელ აბუსერიძის სახელობის სასწავლო უნივერსიტეტი.

ყოველივე ზემო აღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოს რეგიონების მასშტაბით კვლევაში მონაწილეობას ღებულობდა, სულ: 4 უნივერსიტეტი და 6 სასწავლო უნივერსიტეტი.

ჩვენს რესპოდენტებს სხვადასხვა ინსტიტუციაში წარმოადგენდნენ კვლევის შინაარსთან მიმართებაში კომპეტენტური თანამშრომლები, მათ შორის: ვიცე რექტორები, ხარისხის სამსახურის უფროსები, კარიერული განვითარების ცენტრის ხელმძღვანელები და სხვა.

კვლევის შედეგებით ირკვევა, რომ უსდ-ების მხრიდან ჭირს სტუდენტებისთვის პრაქტიკის ობიექტების მოძიება, ვინაიდან კომპანიები სიხარულით არ მონაწილეობენ ამ პროცესში და ზოგიერთ შემთხვევებში თავს იკავებენ პრაქტიკანტების მიღებისგან.

რესპოდენტები ერთხმად გვეთანხმებიან, რომ უნივერსიტეტებისთვის უმნიშვნელოვანესია საჯარო და კერძო სექტორის დამსაქმებლებთან ურთიერთკავშირი, მაგრამ არ მიმდინარეობს ამის ხარისხობრივი კონტროლი. შესაბამისად ბევრი კითხვა რჩება პასუხგაუცემელი, კერძოდ:

- უშუალოდ რას აკეთებენ პრაქტიკანტები ადგილზე?
- კონკრეტულად რა შედეგებზე გადიან სტუდენტები ამ პროგრამით?
- ეხმარებათ თუ არა მიღებული შედეგები შემდგომ სამუშაოს მოძიებაში?
- არსებობს, თუ არა კვლევა რამდენი პროცენტი კურსდამთავრებული საქმდება მის მიერ გავლილი პრაქტიკის პროგრამის მიმართულებით?

- არსებობს თუ არა სტუდენტთა დასაქმების ხელშემწყობი სხვა კომპონენტები? და სხვა.

ეს არის არასრული ჩამონათვალი იმ კითხვებისა, რომელიც წარმოიშვება უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის, დასაქმების ან/და სხვა მომიჯნავე საკითხის კვლევისას.

უსდ-ების უმეტესობას აქვს სოლიდური რაოდენობის მემორანდუმები, მათგან დიდი წილი მოდის სხვა პარტნიორ უნივერსიტეტებზე საქართველოში და უცხოეთში. პროცენტულად ნაკლებ წილს იკავებს მემორანდუმები საჯარო თუ კერძო სექტორთან. უნდა აღინიშნოს, რომ მემორანდუმების ამ ნაწილში ხშირად ვხვდებით სტუდენტთა სასწავლო პრაქტიკასთან მიმართებაში ჩამოყალიბებულ შეთანხმებებს. აღსანიშნავია, რომ ხშირად მემორანდუმების ინიციატორები სწორედ საჯარო და კერძო სექტორის წარმომადგენლები არიან, თუმცა არსებობს მედალის მეორე და რეალური მხარე. მემორანდუმების უმეტესობა რჩება მხოლოდ

შეთანხმებად და უსდ–ები იყენებენ მხოლოდ გაფორმებული მემორანდუმების 20–30%-ს.

რესპოდენტთა უმრავლესობამ აღნიშნა, რომ კერძო სექტორის უცხოელ წარმომადგენლებთან სამწუხაროდ ვერ ახერხებენ თანამშრომლობას. ერთადერთი საიმედო მიმართულება აღმოჩნდა სასწავლო უნივერსიტეტი, რომელიც გემთწამყვანობის, ნავიგაციისა და ლოჯისტიკური მიმართულებებით მუშაობას ასახელებს. ინსტიტუციის ინფორმაციით მათი კურსდამთავრებულების დამსაქმებლები ძირითადად უცხოური გემთმფლობელი კომპანიები არიან.

კვლევის ფარგლებში განვიხილეთ საგანმანათლებლო ბაზარზე არსებული კონკურენტები და კონკურენტუნარიანობის გაზრდის შესაძლებლობები.

ჩვენი რესპოდენტების უმეტესობა, უსდ–ს კონკურენტუნარიანობის მთავარ განმსაზღვრელ კრიტერიუმად ფინანსურ მდგრადობას მიიჩნევს. მნიშვნელოვან კრიტერიუმად ასევე ასახელებენ საგანმანათლებლო პროგრამებს და მათი ხარისხს; უსდ–ს ინფრასტრუქტურას და უსდ–ს აკადემიური პერსონალს.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი კვლევა მთლიანად კონცენტრირებული იყო კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობაზე შრომის ბაზარზე და მათ შემდგომ დასაქმებაზე, სამწუხაროდ არც ერთ უსდ–ს არ აღუნიშნავს კურსდამთავრებულების დასაქმების მაჩვენებელი, როგორც უსდ–ს კონკურენტუნარიანობის განსაზღვრის კრიტერიუმი.

მესამე თავის მესამე ქვეთავი, „**უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულთა კვლევის შედეგები**“, ეძღვნება ამავე უნივერსიტეტებისა და სასწავლო უნივერსიტეტების კურსდამთავრებულთა რაოდენობრივ კვლევას.

უმთავრესი პირობა იყო, რომ კვლევაში მონაწილე რესპოდენტს დასრულებული ჰქონოდა უმაღლესი განათლების მინიმუმ პირველი საფეხური (ბაკალავრიატი). აღნიშნული გარემოების გათვალისწინებით, წარმოდგენილი კვლევის ანგარიში არის სანდო და რელევანტური, ვინაიდან გამოკითხულ რესპოდენტებს უკვე აქვთ გარკვეული გამოცდილება სწავლისა და მუშაობის ან სამსახურის ძიების თავლსაზრისით. კვლევა მოიცავს საქართველოს რეგიონებში

მდებარე უსდ-ების კურსდამთავრებულთა (ბაკალავრიატი, მაგისტრატურა, დოქტორანტურა) შედეგებს.

კვლევაში მონაწილეობა მიიღო სულ 482-მა კურსდამთავრებულმა. ნაკლები ინფორმაციის გამო ანულირება გაუკეთდა 14 ანკეტას. შესაბამისად საკვლევ რაოდენობას წარმოადგენს 468 ანკეტა.

მონაცემები შევიყვანეთ რაოდენობრივი კვლევის საანალიზო პროგრამა – SPSS-ში, მოვამზადეთ სამუშაოდ და წარვმართეთ ანალიზი.

კვლევაში მონაწილე რესპოდენტების დემოგრაფიული ბლოკის განაწილება ასე გამოიყურება: კვლევაში მონაწილეთა 27%-ს მამაკაცები წარმოადგენენ, ხოლო 72%-ს – ქალები. კვლევაში მონაწილე რესპოდენტების 65%-ს დასრულებული აქვს საბაკალავრო საგანმანათლებლო პროგრამა; 26.5%-ს – სამაგისტრო საგანმანათლებლო პროგრამა, ხოლო 7.6%-ს – სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამა.

გამოკითხული რესპოდენტების 46.5%-ს წარმოადგენს ეკონომიკისა და ბიზნესის საგანმანათლებლო პროგრამის კურსდამთავრებულებს; 21% მოდის ჰუმანიტარულ მეცნიერებებზე; 10% – სოციალურ მეცნიერებებზე; 8% – სამართალზე და სხვა.

დასანანია, რომ STEM მიმართულებებზე (მეცნიერება, ტექნოლოგიები, ინჟინერია, მათემატიკა) ძალიან ცოტა რაოდენობის სტუდენტი და შესაბამისად, კურსდამთავრებული მოდის.

კითხვაზე: გთხოვთ, შეაფასოთ თქვენი კომპეტენციები, როგორც უმაღლესი განათლების სწავლის შედეგი:

კითხვაში ცვლადების რაოდენობა 13 კომპონენტისგან შედგება და აგებულია ლიკერტის 5 ბალიანი სკალის საფუძველზე, სადაც 1 ქულა ნიშნავს „ძალიან ცუდს“, ხოლო 5 ქულა „ძალიან კარგს“. თითოეული კომპონენტისთვის საშუალო სიდიდე (Mean value) იქნა გაანგარიშებული.

რესპოდენტების გამოკითხვის შედეგებით ნათელი ხდება, რომ ლიკერტის 5 ბალიანი სკალაზე, საშუალო სიდიდე (mean value) განაწილებულია და მერყეობს „დამაკმაყოფილებელსა“ და „კარგ“ (3–4 ქულა) დიაპაზონში. როგორც მოსალოდნელი იყო, რესპოდენტები დადებითად ახასიათებენ შემდეგ

კომპონენტებს: წერიტი კომუნიკაციის უნარი (3.969); თეორიული მომზადების დონე (3.896); ანალიტიკური აზროვნება (3.974); გადაწყვეტილების მიღების უნარი (3.961); სტრესულ გარემოში მუშაობის უნარი (3.948).

ყველაზე ნაკლები ხვედრითი წონა აქვს: ინგლისური ენის ცოდნას (3.587) და სხვა უცხო ენის ცოდნას (3.273).

ერთი მხრივ, დასაინათ, რომ რესპოდენტების უმეტესობა არც ერთ კატეგორიაში არ ანიჭებს „კარგ“ (4 ქულა) და „ძალიან კარგ“ (5 ქულა) შეფასებას ჩამოთვლილ კომპეტენციებს. მეორე მხრივ, კი საგანგაშოა რომ ინგლისური ენის კომპეტენციები ან სხვა უცხო ენის კომპეტენციები ყველაზე ნაკლებად აქვთ კურსდამთავრებულებს. იმ რეალობის გათვალისწინებით, რომ დღესდღეობით საქართველოში ვაკანსიების უმეტესობა ითხოვს 1–2 უცხო ენის ცოდნას, შესაძლოა სწორედ აღნიშნული ფაქტორი იყოს ერთ–ერთი ხელისშემშლელი გარემოება დასაქმების მაძიებელისთვის.

რესპოდენტებს ვთხოვეთ შეეფასებინათ მათი პროფესიული და ზოგადი კომპეტენციები. პროფესიული თვალსაზრისით რესპოდენტების 56.8% ფიქრობს, რომ შესაბამისად კვალიფიციურია, 25% – თვლის, რომ მაღალკვალიფიციურია, ხოლო 17.9% თვლის, რომ დაბალკვალიფიციურია.

რაც შეეხება ზოგად კვალიფიკაციას – 58.9% თვლის, რომ შესაბამისად კვალიფიციურია, 27.3% – მაღალკვალიფიციური და 13.6% – დაბალკვალიფიციური.

ადამიანის სოციალური ბუნებიდან გამომდინარე, მოსალოდნელი იყო, რომ თვითშეფასება მაღალი ექნებოდათ რესპოდენტებს, თუმცა იგი წინააღმდეგობაში მოდის კვლევის შემდეგ კომპონენტებთან.

რესპოდენტების 35%–ს მიაჩნია, რომ საგანმანათლებლო პროგრამა შეესაბამება შრომის ბაზრის მოთხოვნებს, 45% თვლის, რომ საგანმანათლებლო პროგრამა ნაწილობრივ შეესაბამება შრომის ბაზრის მოთხოვნებს, ხოლო 11.9% თვლის, რომ საგანმანათლებლო პროგრამა არ შეესაბამება შრომის ბაზრის მოთხოვნებს. აღნიშნული მაჩვენებლები კიდევ ერთხელ რომ გავიაზროთ, რესპოდენტების უმეტესობის მოსაზრებით საგანმანათლებლო პროგრამა ნაწილობრივ ან არ შეესაბამება შრომის ბაზრის მოთხოვნებს. აქვე ჩნდება კითხვა, თუკი უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში სასწავლო პროგრამა ვერ

ამზადებს კადრებს შრომის ბაზრისთვის, მაშინ რატომ თვლის რესპოდენტების 56%–58% თავს ზოგადი და პროფესიული ნიშნით შესაბამისად კვალიფიციურად?

არსებობს მოსაზრება, რომ ახალგაზრდებს ზემოთხსენებული კომპეტენციები შესაძლოა ჰქონდეთ მიღებული არაფორმალური განათლებიდან, მაგ: ტრენინგებიდან, მოკლე კურსებიდან და სხვა, თუმცა რთულია იმის დაჯერება, რომ საქართველოში რესპოდენტების ასეთ დიდ ჯგუფს არაფორმალური განათლების გზით ჰქონდეთ მიღებული შესაბამისი კომპეტენციები. ჩვენი კვლევა ამ მიმართულებით არ გაფართოვებულა, თუმცა აღნიშნული მიგნება მომავალში თვისებრივი კვლევის განხორციელების საფუძველს იძლევა.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საგანმანათლებლო პროგრამები დღესდღეობით გადის შემოწმების სხვადასხვა დონეს, მასზე მუშაობს ადგილობრივი ხარისხის სამსახურები, პროგრამა გადის ხანგრძლივი აკრედიტაციის პროცესს, უსდ–თა მხრიდან ხდება მათ მიერ გაცემული შენიშვნებისა და რეკომენდაციების გათვალისწინება. შესაბამისად, სასწავლო პროგრამის შინაარსობრივად გაუმართაობა და შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან შეუსაბამობა არის დიდი გამოწვევა.

რესპოდენტების უმეტესობას (55.56%) არ მიუღია დახმარება კარიერული სამსახურის მხრიდან, რესპოდენტების 14%–ის განცხადებით, კარიერული სამსახური გაიხსნა, მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მათ სწავლა დაამთავრეს, ხოლო 30% აცხადებს, რომ მათ სწორედ კარიერული სამსახური დაეხმარა სამუშაოს მოძიებაში.

კარიერული სამსახურების კულტურა, რომ დაგვიანებით შემოვიდა ქართულ უსდ–ებში, ეს არ ახალია, მაგრამ მეორე ასპექტია, რომ უსდ–ების წარმომადგენლები დასაქმების მიმართულებით არააქტიურად მუშაობენ. სასურველი იქნება, აღნიშნულ საკითხთან მიმართებაში დაიგეგმოს ქმედითი და კონკრეტული ნაბიჯები, რათა მომავალი კურსდამთავრებულებისთვის შეიცვალოს არსებული რეალობა.

კვლევის შედეგებით ირკვევა, რომ ყველაზე რთულად სამსახურის მოძიების პრობლემას განიცდიან ბაკალავრიატის კურსდამთავრებულები. საბაკალავრო პროგრამის კურსდამთავრებულების 68.8% არ მუშაობს პროფესიით.

შედარებით უკეთესი მდგომარეობა იკვეთება სამაგისტრო საგანმანათლებლო პროგრამის კურსდამთავრებულებში. ჩვენს მიერ გამოკითხული რესპოდენტების 61.3 % არის პროფესიულად დასაქმებული, ხოლო 38.7% – არა. თუკი, საერთაშორისო გამოცდილებას შევხედავთ, სამაგისტრო პროგრამა მიჩნეულია როგორც სპეციალიზაციის ზრდის შესაძლებლობა, შესაბამისად სტუდენტების დიდი ნაწილი პროფესიულად დასაქმებულია.

სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამასთან მიმართებაში, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სტუდენტთა უმეტესობა სადოქტორო მიმართულებას ირჩევს სწორედ სამსახურებრივი გამოცდილების გათვალისწინებით. რესპოდენტები სადოქტორო პროგრამას განიხილავენ, როგორც კარიერული წინსვლის პერსპექტიულ შესაძლებლობას, შესაბამისად სამსახური განსაზღვრავს სადოქტორო მიმართულებას და არა პირიქით.

გამოკითხულ რესპოდენტთა 32% მიიჩნევს, რომ კარიერული ზრდის წინაპირობა სწორედ პროფესიული გამოცდილებაა, რომელიც კანდიდატს დროსთან და განათლებასთან ერთად გამოუმუშავდება, თუმცა აქვე, რესპოდენტთა თითქმის თანაბარი რაოდენობა (30%) აღნიშნავს, რომ კარიერული ზრდა სანაცნობო წრეზე, მეგობრებზე და კოლეგებზე არის დაფუძნებული. აღნიშნული კრიტერიუმი, საკითხის სოციალური ბუნების სიღრმისეულად შესასწავლად გვექონდა განსაზღვრული და კვლევის პირველ ეტაპზე არ მოველოდით ასეთ შედეგებს. სამწუხაროა, რომ ერთი შეხედვით უწყინარი კრიტერიუმი, რომელიც მეგობრებს და სანაცნობო წრეს უკავშირდება, სინამდვილეში კურსდამთავრებულთა მხრიდან აღქმულია როგორც კარიერული ზრდის შესაძლებლობა. არსებობს გახშირებული შემთხვევები, როდესაც კონკურსის კრიტერიუმები მორგებული იქნა კონკრეტულ პირებზე, დაირღვა კონკურსის პირობები ან უარესი, სპეციალურად ჩაიშალა, რათა სხვა მიზნებისთვის ყოფილიყო შემდგომში გამოყენებული.

პასუხთა მეორე კატეგორიას წარმოადგენს – შემდგომი საგანმანათლებლო დონის ათვისება – 20%; რეკომენდაცია – 18%. რაოდენ დასანანიც არ უნდა იყოს, რესპოდენტებისთვის თითქმის ერთნაირი ხვედრითი წონის მატარებელია „კარგი რეკომენდაცია“ და შემდეგი „საგანმანათლებლო დონის ათვისება“ (მაგისტრატურა

ან/და დოქტორანტურა). ნათელი ხდება, რომ რესპოდენტთა ნდობა საგანმანათლებლო ინსტიტუციების მიმართ კარიერული ზრდის კონტექსტში, ძალიან მწირია.

დისერტაციის კვლევის ფარგლებში ერთ–ერთ მთავარ მიზანს წარმოადგენდა, დაგვედგინა იზრდება თუ არა ინდივიდთა შემოსავალი სწავლაზე დახარჯული წლების პარალელურად და ზრდის შემთხვევაში ფინანსურად რა მაჩვენებელთან გვაქვს საქმე. შესაბამისად, წარვმართეთ წრფივი რეგრესული ანალიზი, რომელიც მოიცავს ორ ცვლადს: უმაღლეს განათლებაზე დახარჯული წლების რაოდენობასა და კურსდამთავრებულთა თვიური შემოსავალს.

კვლევის პირველი ნაწილიდან ირკვევა, რომ ჩვენს მიერ გამოკითხული რესპოდენტების საშუალო თვიური შემოსავალი არის 933 ლარი, ხოლო მათ მიერ სწავლაზე დახარჯული წლების საშუალო რაოდენობა – 4.61 წელი, რაც დროითი მასშტაბით ყველაზე ახლოს დგას ბაკალავრის ხარისხთან.

ცხრილი 1: უმაღლეს განათლებაზე დახარჯული წლების რაოდენობის და კურსდამთავრებულთა თვიურ შემოსავალის ძირითადი მახასიათებლები.

აღწერითი სტატისტიკა			
	საშუალო	სტანდარტული გადახრა	N
შემოსავალი	933.52 4	427.1496	420
უმაღლეს განათლებაზე დახარჯული წლების რაოდენობა	4.61	.942	420

წყარო: ავტორის კვლევის შედეგები

კორელაციური გრაფიკის თანახმად, ირკვევა რომ უმაღლეს განათლებაზე დახარჯულ წლებსა და შემოსავალს შორის არსებობს სუსტი კორელაციური კავშირი და მათ არ აქვთ მტკიცე კავშირი ერთმანეთთან (პირსონის კორელაცია .302). $R^2 = 0,0091$, რაც იმას ნიშნავს, რომ მონაცემების მხოლოდ 9.1% არის ახსნილი მარტივი რეგრესიით.

მიუხედავად იმისა, რომ P-მნიშვნელობა მნიშვნელოვნად მცირეა (Sig. 1-tailed < 0.05) ორ ცვლადს შორის დამოკიდებულება სტატისტიკურად მნიშვნელოვანია 5% მნიშვნელოვნების დონით.

ცხრილი 2: პირსონის კორელაციის ტესტი შემოსავალსა და წლების რაოდენობას შორის.

კორელაცია			
		შემოსავალი	წლების რაოდენობა
პირსონის კორელაცია	შემოსავალი	1.000	.302
	წლების რაოდენობა	.302	1.000
მნიშვნ. (1-კუდიანი)	შემოსავალი	.	.000
	წლების რაოდენობა	.000	.
N	შემოსავალი	420	420
	წლების რაოდენობა	420	420

მოდელის შეფასების შედეგები				
მოდელო	R	R კვადრატი	კორექტირებული R კვადრატი	შეფასების სტანდარტული ცდომილება
1	.302a	.091	.089	407.6943
a. პრედიქტორული ცვლადები: (მუდმივი), წლების რაოდენობა				
b. დამოკიდებული ცვლადი: შემოსავალი				

ANOVAa						
მოდელო		კვადრატების ჯამი	თავისუფლების ხარისხი	კვადრატების საშუალო	F	P-მნიშვნელობა
1	რეგრესია	6971691.286	1	6971691.286	41.944	.000b
	ნაშთები	69477713.476	418	166214.626		
	სრული	76449404.762	419			
a. დამოკიდებული ცვლადი: შემოსავალი						
b. პრედიქტორული ცვლადები: (მუდმივი), წლების რაოდენობა						

წყარო: ავტორის კვლევის შედეგები

კოეფიციენტების თანახმად, სწავლაზე დახარჯული წლების პარალელურად მცირედ იზრდება ინდივიდების შემოსავალი. სახელფასო ზრდის დიაპაზონი მერყეობს 95 ლარიდან 178 ლარამდე და საშუალოდ წარმოადგენს 136 ლარს.

ცხრილი 3: კოეფიციენტის განსაზღვრა თუ როგორ იცვლება სწავლაზე დახარჯული წლების შედეგად შემოსავალი.

კოეფიციენტები ^ა							
მოდელი	არასტანდარტიზებული კოეფიციენტები		სტანდარტიზებული კოეფიციენტები		მნიშვნ.	95.0% ნდობის ინტერვალი B	
	B	სტანდარტული ცდომილება	Beta			ქვედა საზღვარი	ზედა საზღვარი
(მუდმივა)	301.424	99.607		.026	003	105.631	497.217
წლების რაოდენობა	136.988	21.152	.302	.476	000	95.411	178.565
a. დამოკიდებული ცვლადი: შემოსავალი							

ნაშთა სტატისტიკა ^ა					
	მინიმუმი	მაქსიმუმი	საშუალო	სტანდარტული გადახრა	N
პროგნოზირებული სიდიდე	849.	1260	93	128.9918	420
ნაშთი	-	1149	.0	407.2075	420
	624.3495	.6257	000		
პროგნოზირებული სიდიდის სტანდარტიზებული მნიშვნელობა	-	2.53	.0	1.000	420
	.652	4	00		
ნაშთის სტანდარტიზებული მნიშვნელობა	-1.531	2.820	.000	.999	420
a. დამოკიდებული ცვლადი: შემოსავალი					

წყარო: ავტორის კვლევის შედეგები

მესამე თავის მეოთხე ქვეთავი, „უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულთა დამსაქმებელი ორგანიზაციების კვლევის შედეგები“, შესწავლილია ორგანიზაციების დამოკიდებულება უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების და მათი კურსდამთავრებულების (როგორც შედეგის) მიმართ. ეკონომიკური საქმიანობის სახეების მიხედვით კომპანიების ძირითადი სტრუქტურა ასეთია: განათლება, ვაჭრობა, მშენებლობა, სასტუმრო, რესტორნები, საფინანსო-საბანკო საქმიანობა, ტრანსპორტი, კავშირგაბმულობა, სამედიცინო დაწესებულებები და სხვა. შერჩევის ჩარჩოდ განისაზღვრა 93 ორგანიზაცია, მათგან პასუხების მოპოვება შევძელით 80 ორგანიზაციიდან.

ჩვენს მიერ გამოკითხული რესპოდენტების შეფასებით, 25% ინტერესდება აპლიკანტის აკადემიური მოსწრებითა და მისი კვალიფიკაციით, რესპოდენტების 40% ნაწილობრივ, ხოლო 35% – არ ინტერესდება მათი განვლილი აკადემიური განათლებით. ეს ნიშნავს, რომ დამსაქმებლებისთვის აკადემიური განათლების დიპლომი არ განიხილება, როგორც სიგნალი კურსდამთავრებულთა დასასაქმებლად.

კომპანიების წარმომადგენლები, რომელთა უმეტესობას მენეჯერები ან კადრების სამსახურის უფროსები წარმოადგენდნენ, ერთხმად თანხმდებიან, რომ კანდიდატთა სხვადასხვა კრიტერიუმების შეფასების ჭრილში დიდ ყურადღებას აქცევენ – უცხო ენების ცოდნას (50%), რიგით მეორე კრიტერიუმად განიხილავენ – სარეკომენდაციო წერილს (20%), ხოლო მესამე მნიშვნელოვან ასპექტად ასახელებენ – ტრენინგებსა და კვალიფიკაციის ასამაღლებელ კურსებს (15%).

ჩვენი რესპოდენტების 60% ამ შესაძლებლობას ძალიან იშვიათად მიმართავს, ხოლო რესპოდენტების თანაბარი რაოდენობა გადანაწილდა კატეგორიებში „ხშირად“ – 20% და „არასოდეს“ – 20%. ძალზედ საინტერესოა ეს ანალიზი, ვინაიდან აღნიშნული გადანაწილება კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ უსდ-ებსა და კერძო სექტორის წარმომადგენლებს აქვთ თანამშრომლობის სუსტი ინტერაქცია.

რესპოდენტთა 65%-ის თქმით, მათ არ მიუღიათ მონაწილეობა უნივერსიტეტებში სასწავლო პროგრამების შედგენის პროცესში. კვლევაში მონაწილე დამსაქმებლების 80% მიუთითებს, რომ აპლიკანტები განიცდიან

პრაქტიკული უნარების ნაკლებობას, ამავდროულად შრომის ბაზარზე არის კვალიფიციურ კადრთა სერიოზული დეფიციტი, თუმცა მისი დაბალანსება კურსდამთავრებულებით ვერ ხერხდება.

რესპოდენტები ცალსახად თანხმდებიან (95%), რომ კურსდამთავრებულებს ესაჭიროებათ დამატებითი ხასიათის მომზადება, უშუალოდ საქმის დაწყებამდე. ძალზედ ხშირია შემთხვევები, როდესაც დამსაქმებელს უწევს კურსდამთავრებულების, როგორც თეორიული მომზადება ტრენინგებისა და სასწავლო კურსების დაგეგმვით, ასევე უშუალოდ პრაქტიკული და ტექნოლოგიური უნარ ჩვევების განვითარება, რაც გულისხმობს კომპიუტერული პროგრამების ცოდნის გაუმჯობესებას და დახვეწას, რაც უშუალოდ მუშაობის პროცესში საბაზისო ელემენტად განიხილება.

აღნიშნული პროცესი დაკავშირებულია დროით და ფინანსურ ხარჯებთან, რომელიც ერთი მხრივ ზრდის კომპანიების გაუთვალისწინებელ ხარჯებს, მეორე მხრივ კი სტიმულს უკარგავს მათ აპლიკანტები უშუალოდ კურსდამთავრებულებში ეძიონ.

შრომის ბაზრის სტეიკჰოლდერები პრობლემის მოგვარების გამოსავალს ხედავენ შემდეგში: ა) გაიზარდოს დარგის სპეციალისტების ჩართულობა სალექციო პროცესში (40%); ბ) სასწავლო პროგრამებში გაიზარდოს პრაქტიკული სწავლების წილი (40%); გ) სასწავლო პროგრამების შედგენისას მოხდეს დამსაქმებლების აქტიური ჩართულობა (20%).

ნაშრომის მეოთხე თავი, „განსჯა და მეცნიერული მიგნებები“, შედგება ორი ქვეთავისგან. პირველი ქვეთავში, „უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის და დასაქმების საჯარო/კერძო დაწესებულებების თანამშრომლობის მოდელები“, განხილულია უნივერსიტეტისა და ბიზნესის თანამშრომლობის, ასევე უნივერსიტეტისა და მთავრობის თანამშრომლობის მოდელები:

- სამმაგი სპირალის ინოვაციური მოდელი;
- მეწარმეობრივი უნივერსიტეტის მოდელი;
- რეგიონული ინოვაციური სისტემის მოდელი;
- „მეორე მოდალობის“ უნივერსიტეტის მოდელი;

იმის გათვალისწინებით, რომ წინამდებარე დისერტაციის კონტექსტი უშუალოდ უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობას და მისი ამალღების გზებს ეძღვნება, ჩვენ ვეყრდნობით ზემოთ აღწერილ მოდელებს, ვითვალისწინებთ რა მოდელების საერთაშორისო შეფასებას, მათ დადებით და უარყოფით მხარეებს, მხედველობაში ვიღებთ ჩვენი ქვეყნის რეალობას, ვეფუძნებით მიღებული პრაქტიკული კვლევის შედეგს და ინიცირებას ვუკეთებთ ახალ– საგანმანათლებლო პროცესის ოპტიმიზაციისა და დამსაქმებლებთან თანამშრომლობის მოდელს, რომელიც სქემატურად შემდეგი სახით წარმოვადგინეთ:

წყარო: შედგენილია ავტორის მიერ

აღნიშნული მოდელით გვინდა მოკრძალებული წვლილი შევიტანოთ განათლების პოლიტიკისა და კურსდამთავრებულთა პროფესიულად დასაქმების საკითხში. მოდელის მთავარ იდეას წარმოადგენს უსდ-ებისა და კერძო/საჯარო სექტორის დამსაქმებლების დაახლოება, თანამშრომლობა და საერთო ინტერესებზე ორიენტირებულობა.

უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობისა და მისი ამაღლების გზების – კვლევის კონტექსტში, განხილული მოდელი წარმოადგენს პირველ სამეცნიერო მცდელობას შეიქმნას საგანმანათლებლო პროცესებისა და დამსაქმებლების დაახლოების მოდელი. მისი შექმნის აუცილებლობა წარმოიშვა უშუალოდ კვლევის შედეგებიდან გამომდინარე, მას შემდეგ, რაც აღმოვაჩინეთ ძალიან სუსტი კავშირი უსდ-ებსა და ინდუსტრიას შორის.

მოდელი პირობითად ოთხ სფეროდ არის დაყოფილი: სასწავლო პროცესის მართვა; სწავლა გამოცდილებით; სწავლა მეცნიერებით და სწავლა – მეწარმეობის უნარების განვითარებით. მოდელის ამოსავალი იდეაა, შრომის ბაზრის სტეიკჰოლდერების დაინტერესება, მათი ჩართულობის ზრდა, დამატებითი ფინანსური და ადამიანური რესურსების მოზიდვა საგანმანათლებლო სფეროში.

სასწავლო პროცესის მართვასთან მიმართებაში აკრედიტირებულ უსდ-ებს აქვთ საგანმანათლებლო პროგრამის დაგეგმვის, შემუშავების, დამტკიცების, განვითარების და გაუქმების პროცედურები. ამასთან, პროგრამათა შემუშავებისას ხდება ბაზრის კვლევა, რის საფუძველზეც დგინდება პროგრამის საჭიროება. საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების მიზნით სპეციალურად შექმნილი სამუშაო ჯგუფი აწარმოებს დამსაქმებელთა გამოკითხვას დარგის მომავალი სპეციალისტის შესაბამისი კომპეტენციების განსასაზღვრად. დამსაქმებელთა გამოკითხვა წარმოებს ელექტრონულად ან ბეჭდური ფორმით. მიწოდებული რეკომენდაციები განიხილება დამსაქმებლებთან, აკადემიურ და მოწვეულ პერსონალთან ერთად, რის საფუძველზეც ყალიბდება კომპეტენციების ჩამონათვალი. ამ პროცესის კვალდაკვალ არ ხდება ინოვაციური სასწავლო რესურსების მობილიზება ახალი საგანმანათლებლო პროგრამის შემუშავებისთვის. როგორც წესი, პროგრამათა უმეტესობა უკვე არსებულ ბაზაზე იქმნება. ამასთან, სუსტადაა წარმოდგენილი

დამსაქმებელთა ინტერესები საგანმანათლებლო პროგრამის შექმნის პროცესში, ვინაიდან მხოლოდ შუალედური ხასიათის რეკომენდაციებით შემოდიან, ხშირად არ ხდება ამის გათვალისწინება. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ დაინტერესებაც ძალიან ნაკლები აქვთ და კითხვარის შევსებაც ხშირად მოვალეობით ხასიათს ატარებს. სწორედ იმიტომ, რომ მათ ჰქონდეს ერთგვარად ხმა და საგანმანათლებლო პასუხისმგებლობები, მოდელის თანახმად სასურველია ერთობლივი საგანმანათლებლო პროგრამების ჩამოყალიბება, სადაც უახლესი ინოვაციური-თეორიული მასალები გაჯერებული იქნება პროფესიული გამოცდილებით და დარგობრივი სიახლეებით.

მოდელის მეორე სფერო ეთმობა სწავლას გამოცდილებით. უსდ-ების უმეტესობას ურთიერთშეთანხმების მემორანდუმი გაფორმებული აქვს არაერთ კომპანიასა თუ უწყებასთან, მათ შორის საჯარო სექტორის წარმომადგენლებთან. მიუხედავად შთამბეჭდავი რაოდენობისა, უსდ-ები რეალურად მხოლოდ მცირე რაოდენობის კომპანიებთან თანამშრომლობენ. კურსდამთავრებულთა კვლევის კონტექსტში გამოიკვეთა, რომ სტაჟირებები ხშირად აცდენილია დარგს, არის მწირი, ფორმალური ხასიათის მატარებელი და არა რეალურად სტუდენტთა პრაქტიკული უნარების ჩამოყალიბებაზე ორიენტირებული. სწორედ ამიტომ, სტაჟირების კომპონენტის გაძლიერებისა და ხელშეწყობის მიზნით მოდელი ითვალისწინებს მჭიდრო თანამშრომლობას სამრეწველო სავაჭრო პალატის წარმომადგენლებთან, ბიზნეს ასოციაციებთან, პროფესიულ გაერთიანებებთან და სხვა დარგობრივად მომიჯნავე ორგანიზაციებთან. აღნიშნული მიდგომით, ერთი მხრივ სტუდენტები შეიძენენ პრაქტიკულ ცოდნას, ხოლო მეორე მხრივ დამსაქმებლები აღმოაჩენენ ახალ ტალანტებს.

მოდელის მესამე სფერო ორიენტირებულია მეცნიერულ სწავლებაზე, რაც გულისხმობს საგანმანათლებლო პროცესში მეცნიერებისა და სტუდენტების ჩართულობას და მათ დაახლოებას. ჩვენ მიერ გაანალიზებულ უსდ-თა ნაწილში, არსებობს საუნივერსიტეტო/საფაკულტეტო სამეცნიერო ღონისძიებები, რომელიც ეხმარება სტუდენტებს სამეცნიერო კვლევითი საქმიანობების დაგეგმვასა და განხორციელებაში, მათ შორის კონფერენციების ორგანიზებაში. თუმცა ძალიან მწირია სამეცნიერო ინსტიტუტების ჩართულობის მაჩვენებლები. გამონაკლისებს

წარმოადგენს საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები, სადაც მეტნაკლებად ინტეგრირებულია ეს საკითხი. განსაკუთრებით საჭიროებას წარმოადგენს სამეცნიერო ინსტიტუტების ინტეგრაცია ბიზნესის, სოციალური, ჰუმანიტარული მეცნიერებების მიმართულებით და სხვა.

ასევე უნდა ვისაუბროთ სამეცნიერო სფეროში სტატიების გამოქვეყნებასთან დაკავშირებულ პრობლემურ საკითხებზე. ამ მიმართულებით საფაკულტეტო ბიუჯეტი თითქმის ყველა უსდ-ში პრობლემურ საკითხს წარმოადგენს, რაც მისი სიმწირით გამოიხატება. ფინანსების შეზღუდულობა განაპირობებს პირველი და მეორე საფეხურის სტუდენტების დაბალ ჩართულობას მაღალრეიტინგული ჟურნალების თანაავტორობის პროცესში.

შესაბამისად, ოპტიმიზაციის მოდელის თანახმად, მხარდაჭერილი უნდა იქნეს მაღალრეიტინგულ ჟურნალებში პროფესორ-მასწავლებლების, სამეცნიერო ინსტიტუტების და სტუდენტების თანამშრომლობა, მათი აქტიური გამოქვეყნების ხელშეწყობა. ამავდროულად, საგრანტო პროექტებში აუცილებელი პირობა გახდეს სტუდენტთა ჩართულობა.

მოდელის მეოთხე და ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტი არის სწავლა-მეწარმეობის უნარების განვითარებით, რაც გულისხმობს დასაქმებისათვის აუცილებელი კურსების ინტეგრირებას უმაღლესი განათლების ყველა მიმართულებით (არა მხოლოდ ტექნიკური და ეკონომიკური დარგებისთვის). ამასთან, სპონსორის მამიებელი სტუდენტებისთვის უსდ-ს შიგნით მცირე გრანტების მობილიზებისთვის ერთგვარი ბიზნეს ინკუბატორის შექმნას.

უსდ-ს ბაზაზე ასევე შესაძლებელია სტუდენტთა და მეცნიერთა ერთობლივი კვლევების კომერციალიზაცია. დასავლეთში, ხშირად უსდ-ს ბაზაზე შექმნილი პროდუქტი ან/და სერვისი გადაიქცევა კომერციულად მომგებიან პროექტად. მეცნიერების კომერციალიზაციის მნიშვნელობაზე სამეცნიერო წრეებში აღარ დაობენ. გამოყენებითი მეცნიერების ამოსავალი მიზანია შედეგების განვრცობა და მისი დანერგვა ადამიანთა ყოველდღიურ ცხოვრებაში. კომერციალიზაცია ორმხრივად დადებითი ხასიათის მატარებელია, ერთი მხრივ რეგიონის ცხოვრებაში მიმდინარეობს განვითარება, მეორე მხრივ კი უსდ ლეზულობს დამატებით შემოსავალს, რაც ასტიმულირებს ახალ წამოწყებებს.

ტექნოლოგიების გადაცემის ციკლი მოიცავს რამდენიმე ეტაპს:

- მცირე ბიზნეს იდეების (Start -up) მხარდაჭერა (ზოგიერთ შემთხვევაში არ არის აუცილებელი კომპონენტი);
- სამეცნიერ საქმიანობა – კვლევა;
- პროდუქტის შექმნა – მისი დაცვა ინტელექტუალური საკუთრების უფლებით, პატენტის მეშვეობით ან/და სხვა სამართლებრივი მექანიზმებით;
- პროდუქტის ლიცენზირება, ბაზრისთვის მომზადება;
- კომერციალიზაცია.

კომერციალიზაციის შესაძლებლობებად მიიჩნევა ინდუსტრიასთან ერთად კოლაბორაციული პროექტების ორგანიზება და ინდუსტრიის ჩართულობით თანადაფინანსებული პროექტების სტიმულირება.

შესაბამისად უნივერსიტეტისა და ინდუსტრიის თანამშრომლობის მიზნით აუცილებელია უსდ–ებში შეიქმნას ფუნქციონალური სტრუქტურული ერთეულები და მხარდაჭერის სერვისები. ასევე, აუცილებელია პირობების, პასუხისმგებლობებისა და ვალდებულებების განსაზღვრა უნივერსიტეტსა და კერძო ბიზნესის წარმომადგენლებს შორის. კომერციალიზაციის შედეგად მოზიდული ფინანსების ოპტიმალური გამოყენების მთავარი მიზანია ახალი იდეების და კვლევების დაფინანსება.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გარდა სამეცნიერო კვლევებისა, საუნივერსიტეტო სივრცეში შესაძლებელი უნდა იყოს ყველა დარგის დაინტერესებული სტუდენტების გადამზადება მეწარმეობისთვის, მათ შორის: მეწარმეობის უნარების განვითარება, მცირე ზომის სტარტაპების დაფინანსება ან/და დაფინანსების მოძიება პარტნიორ ორგანიზაციებთან და სხვა.

შესაბამისად, უსდ–ს კურსდამთავრებული, სწავლის დასრულებისას, აღჭურვილი იქნება დარგში არსებული პრაქტიკული და თეორიული ცოდნით. შედეგად, კურსდამთავრებულთა ნაწილი თავად გახდება მეწარმე და სამუშაო ადგილების შემქმნელი.

ჩვენ ასევე შეგვიძლია ვიმსჯელოთ იმ პოტენციურ დადებით შედეგებზე, რომელსაც მოდელის განხორციელება სამეწარმეო სფეროს მოუტანს:

- საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავების პროცესში ჩართულობა;

- უახლეს კვლევით და საგანმანათლებლო პროგრამებზე წვდომის შესაძლებლობა;

- სტუდენტთა პრაქტიკული უნარების გაუმჯობესების გზით, შრომის ბაზრისთვის მომზადებული კურსდამთავრებულების დასაქმება;

- თანამშრომელთა აყვანის დროითი და ფინანსური რესურსების შემცირება;

- ახალი ბიზნეს იდეების, სტრატეგიების, ინოვაციური პროდუქტების შექმნა;

- ახალი სამეცნიერო მიღწევების ცოდნა, წვდომა ინოვაციურ იდეებზე და ტექნოლოგიურ სიახლეებზე. შესაბამისად, კომერციალიზაციის მზარდი შესაძლებლობა;

- ბრენდისადმი ლოიალურ მომხმარებელთა სეგმენტის შექმნა და სხვა.

იმის გათვალისწინებით, რომ მოდელი ამ შეფასებით პრაქტიკული უნარების გაუმჯობესებაზე და საჯარო/კერძო სექტორის დაახლოებაზე არის ორიენტირებული, შესაძლოა მისი განხორციელებისას წარმოიშვას გარკვეული ლიმიტაციები, რისკები და საფრთხეები.

მოდელის ლიმიტაციას წარმოადგენს მისი ინოვაციურობა. საჭიროა მოდელის პრაქტიკაში დანერგვა, ცალკეულ უსდ-ებში იმპლემენტაცია და დინამიკაში მიღებული შედეგების ობიექტური ანალიზი. მოსალოდნელია მოდელის კორექტირება და ლოკალურ გარემოზე ადაპტირება. მოდელს შესაძლოა ახლდეს ფინანსური რისკები, შესაბამისად რეკომენდებულია იურიდიული სამსახურების სრული ჩართულობა პარტნიორ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის თვალსაზრისით და სხვა.

მეოთხე თავის მეორე ქვეთავში, **„უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლების გზები“**, წარმოდგენილია ის ძირითადი გამოწვევები, რომელთა დაძლევის გზითაც შესაძლებლად მიგვაჩნია კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ამაღლება:

- საჭირო ცოდნითა და უნარებით აღჭურვილი კურსდამთავრებულების მომზადება საუნივერსიტეტო სივრცეში.

- ინოვაციების ინტეგრირება საგანმანათლებლო სფეროში.

- დასაქმების პოლიტიკის განსაზღვრის დროს საგანმანათლებლო სფეროსთვის პრიორიტეტის მინიჭება.
- დასაქმებაზე ორიენტირებული სწავლება და პროფესიული პრაქტიკის როლის ზრდა.
- უნივერსიტეტის სტრუქტურაში ახალი ერთეულების შექმნა კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდის კონტექსტში.

დასკვნები და წინადადებები

სადოქტორო დისერტაციის კვლევის ფარგლებში განხორციელდა თემასთან დაკავშირებული ქართული და უცხოენოვანი ლიტერატურის მიმოხილვა, სინთეზი და კრიტიკული ანალიზი. ჩატარდა უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულების კონკურენტუნარიანობის კვლევა რეგიონში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების სამ სხვადასხვა სეგმენტთან: ა) უსდ–ების ადმინისტრაცია, ბ) კურსდამთავრებულები და გ) დამსაქმებლები;

კვლევის შედეგების ანალიზით შესრულებული იქნა სადოქტორო კვლევის ამოცანები და მიღწეული იქნა მიზანი. მათ საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ:

- უსდ–ების კურსდამთავრებულთა დასაქმება კვლავ აქტუალურ პრობლემად რჩება. ბევრ ქვეყანაში მნიშვნელოვანი და ძირეული რეფორმები გატარდა კურსდამთავრებულთა უმუშევრობის პრობლემის აღმოსაფხვრელად, თუმცა ამ კონტიგენტის პოტენციალი ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილად გამოყენებული, რაც გაზრდიდა ადამიანისეული კაპიტალის ეფექტიანად გამოყენების შესაძლებლობას, მოიტანდა ინდივიდუალურ და ეროვნულ სარგებელს.

- პრობლემა მწვავედ დგას საქართველოშიც. ადგილობრივ შრომის ბაზარზე არსებობს დიდი დისბალანსი კურსდამთავრებულთა რაოდენობასა და დასაქმებას შორის. აღნიშნულ დისბალანსს, ხელს უწყობს კვლევების ეპიზოდური ხასიათი მოთხოვნად კომპეტენციებთან მიმართებაში. ერთ–ერთი მთავარი ბერკეტი, რითიც საქართველოს რეგიონში მდებარე უსდ–ებს შეუძლიათ დააბალანსონ და გაზარდონ კურსდამთავრებულთა დასაქმება არის – შრომის ბაზრის კომპეტენციათა მოთხოვნის კვლევა, როგორც რეგიონულ ასევე ეროვნულ

დონეზე. სამწუხაროდ, უნივერსიტეტებს აქვთ მწირი ფინანსური რესურსები რეპრეზენტატული კვლევის ჩასატარებლად. გამოკვეთილი ტენდენციის თანახმად, უსდ-ებისთვის შრომის ბაზრის ყოველწლიური კვლევა ხშირად უფრო ფასადური ხასიათისაა, ვიდრე შინაარსობრივი დატვირთვის, ვინაიდან ეს ავტორიზაციისა და აკრედიტაციის ერთ-ერთი უმთავრესი პირობაა.

– უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის დროს სტუდენტებისთვის სტაჟირება არ არის სავალდებულო კომპონენტი, პრაქტიკა კი ყველა პროგრამის ნაწილია. უსდ-ები ერთხმად თანხმდებიან პროფესიული პრაქტიკის მნიშვნელობაზე და გვიზიარებენ მათ თანამშრომლობით გამოცდილებას საჯარო თუ კერძო სექტორთან მიმართებაში, თუმცა ჩვენს მიერ გამოკითხული კურსდამთავრებულების 53%-ს არ გაუვლია პროფესიული სტაჟირება, ან გავლილი სტაჟირება არ პასუხობდა პროფესიულ სფეროს. ასევე, კრიტიკას ვერ უძლებს სტუდენტთა მხრიდან შეფასებული პრაქტიკის კომპონენტი, ვინაიდან, მათი აზრით, არ მიმდინარეობს პრაქტიკის კომპონენტის ხარისხობრივი კონტროლი.

– რეგიონში მდებარე უსდ-ებს აქვს სოლიდური რაოდენობის ურთიერთშეთანხმების მემორანდუმები, მათგან დიდი წილი მოდის სხვა პარტნიორ უნივერსიტეტებზე საქართველოში და უცხოეთში. პროცენტულად ნაკლებ წილს იკავებს მემორანდუმები საჯარო თუ კერძო სექტორთან მიმართებაში. აღსანიშნავია, რომ მემორანდუმების ინიციატორები სწორედ საჯარო და კერძო სექტორის წარმომადგენლები არიან, თუმცა არსებობს მედლის მეორე და რეალური მხარე – მემორანდუმების უმეტესობა რჩება მხოლოდ შეთანხმებად და ორგანიზაციები არ აგრძელებენ სისტემურ თანამშრომლობას.

– ჩვენ მიერ 5 წლის ინტერვალით ჩატარებულ კვლევებს შორის, რომელიც მოიცავდა უსდ-ების ვებ გვერდების, სტრუქტურის და მისიის შესწავლას და მათ კავშირს სტუდენტთა კარიერულ დაგეგმვასთან მიმართებაში, აქვს პოზიტიური ტენდენცია. უსდ-ების უმეტესობას, მათ შორის იმ სასწავლებლებსაც, რომლებიც მდებარეობენ დედაქალაქში, სტრუქტურულად არ ქონდათ კარიერული მომსახურების ოფისები. 5 წლის განმავლობაში კი უსდ-ებს 90% აქვთ მსგავსი ცენტრები, რაც ცალსახად მისასაღებელი გარემოებია.

– მიუხედავად უსდ-ების სურვილისა, რომ კარიერული სამსახურები სრული დატვირთვით ამუშავდნენ და მიაღწიონ პროგრამა მაქსიმუმს, ისინი დღევანდელი მდგომარეობით განვითარების საწყის ეტაპზეა.

– კვლევის შედეგებით დასტურდება კვლევის ჰიპოთეზა. უსდ-ების წარმომადგენლები აღიარებენ ბოლონის პროცესის ნორმატიულ აქტებთან საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო სივრცის ჰარმონიზაციის მნიშვნელობას და მიესალმებიან უმაღლესი საგანმანათლებლო ინსტიტუციების კურსდამთავრებულთა დასაქმებისა და მობილობის გაძლიერების შესაძლებლობებს.

– მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი კვლევა მთლიანად კონცენტრირებული იყო კურსდამთავრებულთა შრომის ბაზარზე კონკურენტუნარიანობაზე და მათ შემდგომ დასაქმებაზე, სამწუხაროდ, არც ერთ უსდ-ს არ აღუნიშნავს კურსდამთავრებულების დასაქმების მაჩვენებელი, როგორც უსდ-ს კონკურენტუნარიანობის განსაზღვრის კრიტერიუმი. ფაქტია, რომ თავად უსდ-ები მას პრიორიტეტულ მაჩვენებლად ჯერ კიდევ არ განიხილავენ. უსდ-ების ცალკეულ პროგრამებზე მოთხოვნების ზრდა, სამწუხაროდ ვერ იქცა უსდ-ებისთვის კონკურენციის ზრდის წინაპირობად:

ა) უსდ-ები ერთმანეთთან არ არიან კონკურენციაში კურსდამთავრებულთა დასაქმების თვალსაზრისით;

ბ) უსდ-ები ერთმანეთთან კონკურენციას აწარმოებენ უფრო სტუდენტთა კონტიგენტის მოზიდვის მიზნით ვიდრე მათზე შემდგომი ზრუნვით: კარიერის დაგეგმვით, განვითარებით, შემოსავლების ზრდით და სხვა.

– კურსდამთავრებულებს საკუთარ თვითშეფასებაში აქვთ კრიტიკული მოსაზრებები, მაშინ როდესაც უსდ-ების აქვთ „გადამეტებული“ წარმოდგენა მათი კურსდამთავრებულების კომპეტენციებთან მიმართებაში.

– კვლევაში მონაწილე რესპოდენტების 56.9%-ის მოსაზრებით უსდ-ს მიერ შეთავაზებული საგანმანათლებლო პროგრამები ნაწილობრივ არ შეესაბამება შრომის ბაზრის მოთხოვნებს, რაც საბოლოო ჯამში მათ პროფესიულ დაუსაქმებლობას განაპირობებს.

– ყველაზე რთულად სამსახურის მოძიების პრობლემას განიცდიან ბაკალავრიატის კურსდამთავრებულები და რომ არა სხვა არაპროფილური დაბალანაზღაურებადი სამსახურები (მითერები, კონსულტანტები, სერვის მიმწოდებლები და სხვა.), ისინი რამდენიმე წელს მოანდომებდნენ შესაბამისი სამსახურის მოძიებას.

– დასაქმების შესაძლებლობები იზრდება სამაგისტრო პროგრამის დასრულების კვალდაკვალ. სამსახურთან ხელისშემწყობ გარემოებად განიხილება სწავლა არასამუშაო საათებში. ამასთან, კურსდამთავრებულთა ნაწილი დასაქმებული იყო სწავლის დაწყებამდე და პროფესიული მიმართულებით გააგრძელა სამაგისტრო სწავლება.

– აკადემიური განათლების მქონე პირთა შორის დიდია ჰორიზონტალური უმუშევრობა. ჩვენი კვლევის ფარგლებში, დასაქმებულ პირთა შორის დაახლოებით 55% არ მუშაობს მიღებული განათლების შესაბამისად. დასაქმებულებს შორის, სპეციალობით დასაქმებულთა წილი მნიშვნელოვნად განსხვავდება პროფესიული მიმართულებების მიხედვით. ყველაზე დაბალი წილი მოდის ჰუმანიტარულ, სოციალურ და საინჟინრო მეცნიერებებზე.

– ჩვენ შევისწავლეთ კურსდამთავრებულთა მიერ სწავლაზე დახარჯული წლების პარალელურად შემოსავალის ზრდის დინამიკა. კვლევამ აჩვენა, რომ სწავლაზე დახარჯული წლების პარალელურად მცირედ იზრდება ინდივიდების შემოსავალი. სწავლაზე დახარჯულ ერთ წელზე სახელფასო ზრდის დიაპაზონი მერყეობს 95 ლარიდან 178 ლარამდე და საშუალოდ წარმოადგენს 136 ლარს. ამგვარად დასტურდება მე-3 ჰიპოთეზა. უმაღლეს საგანმანათლებლო სწავლებაზე დახარჯული დროითი და ფინანსური რესურსები, ზრდის კურსდამთავრებულთა დასაქმების შესაძლებლობებსა და შემოსავალს, თუმცა აკადემიური მოსწრების ზრდა ერთმნიშვნელოვნად არ განაპირობებს დასაქმებას.

– კარიერულ ზრდასთან მიმართებაში, გამოკითხულ კურსდამთავრებულთა 32% მიიჩნევს, რომ კარიერული ზრდის წინაპირობა პროფესიული გამოცდილებაა, რომელიც კანდიდატს დროსთან და განათლებასთან ერთად გამოუმუშავდება. თუმცა აქვე რესპოდენტთა თითქმის თანაბარი

რაოდენობა (30%) აღნიშნავს, რომ კარიერული ზრდა სანაცნობო წრეზე, მეგობრებზე და კოლეგებზე არის დაფუძნებული.

– დამსაქმებლების 35% არ ინტერესდება კურსდამთავრებულთა მიერ შემენილი აკადემიური ხარისხით. ეს ნიშნავს, რომ დამსაქმებლებისთვის აკადემიური განათლების დიპლომი არ განიხილება, როგორც სიგნალი კურსდამთავრებულთა დასასაქმებლად.

– კანდიდატთა სხვადასხვა კრიტერიუმების შეფასების ჭრილში დამსაქმებლების 50% პრიორიტეტულად მიიჩნევენ – უცხო ენების ცოდნას, რიგით მეორე კრიტერიუმად კი განიხილავენ სარეკომენდაციო წერილს – 20%. სხვა კომპონენტებთან ერთად, კომპანიების მხრიდან „უცხო ენების ცოდნა“ კარგად დაფასებული მიმართულებაა, ეს უკანასკნელი კი ერთ–ერთი იმ სუსტი კომპეტენციათაგანია, რომელზეც კურსდამთავრებულები ღიად საუბრობენ. შედეგად, კურსდამთავრებულების უნარ-ჩვევები ვერ პასუხობს ბაზრის სტანდარტებს, რაც თავის მხრივ სტიმულს უკარგავს კომპანიებს მათში ეძებონ მომავალი თანამშრომლები. ასე კლებულობს მოთხოვნა დამსაქმებელთა მხრიდან და იზრდება უკმაყოფილების ტალღა კურსდამთავრებულებში.

– დამსაქმებლები მიუთითებენ რამდენიმე კომპონენტის შესახებ, რომლის გაძლიერებაც არის შესაძლებელი უსდ–ს ბაზაზე, ესენია: ანალიტიკური აზროვნება, ინგლისური ენის ცოდნა, სხვა უცხო ენის ცოდნა, თეორიული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი და დროის მენეჯმენტი.

– დამსაქმებლების 80% მიუთითებს, რომ სამუშაო ბაზარზე არის კვალიფიციურ კადრთა სერიოზული დეფიციტი, თუმცა მისი დაბალანსება კურსდამთავრებულებით ვერ ხერხდება (არასაკმარისი კომპეტენციების გამო).

– დამსაქმებლები თანხმდებიან (95%), რომ კურსდამთავრებულებს სჭირდებათ დამატებითი ხასიათის მომზადება უშუალოდ სამსახურის დაწყებამდე. ძალზედ ხშირია შემთხვევები, როდესაც დამსაქმებელს უწევს კურსდამთავრებულების პრაქტიკული და ტექნოლოგიური უნარ ჩვევების განვითარება. აღნიშნული პროცესი უკავშირდება დროით და ფინანსურ ხარჯებს, რომელიც ერთი მხრივ ზრდის კომპანიების გაუთვალისწინებელ ხარჯებს, მეორე

მხრივ კი სტიმულს უკარგავს მათ აპლიკანტები უშუალოდ კურსდამთავრებულებში ეძიონ.

– ყოველივე ზემოთ ჩამოთვლილი დამსაქმებლებს უბიძგებს უარი თქვან ახალი კურსდამთავრებულების დასაქმებაზე და საპირწონედ აჰყავთ ის კადრები, რომელთაც გააჩნიათ მეტი გამოცდილება დარგში. როგორც ვხედავთ, დასტურდება კვლევის მე-2 ჰიპოთეზა. უმაღლესი საგანმანათლებლო ინსტიტუტების კავშირი საჯარო/კერძო სექტორის წარმომადგენლებთან, მჭიდრო თანამშრომლობა, პროგრამულ და პრაქტიკულ ნაწილში მათი ჩართულობა, გაზრდის უმაღლესი განათლების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობას როგორც რეგიონულ, ასევე საერთაშორისო შრომის ბაზარზე.

საქართველოს რეგიონებში მდებარე უნივერსიტეტებისა და სასწავლო უნივერსიტეტების კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის, შევიმუშავეთ რეკომენდაციები და წინადადებები, რომელიც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს დასაქმების შესაძლებლობებს და უმაღლესი განათლებიდან მიღებულ შემოსავლებს:

– რეგიონებში წარმოდგენილი უსდ-ების ფინანსური გაძლიერება, ხარჯების რაციონალიზაცია და თანაბარი ფინანსური რესურსების მობილიზება ცენტრსა და რეგიონებში მდებარე მსგავს/პროფილურ სასწავლებლებში;

– ინოვაციების ინტეგრირება საგანმანათლებლო სფეროში, როგორც ცენტრალურ ისე რეგიონულ დონეზე;

– უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდის მხარდამჭერი ღონისძიებების განხორციელება, ჩვენ მიერ ინიცირებული მოდელის შესაბამისად: სასწავლო პროცესის მართვა, სწავლა – გამოცდილებით, სწავლა – მეცნიერებით, სწავლა მეწარმეობის უნარების განვითარებით;

– დასაქმებაზე ორიენტირებული, შესაბამისი კომპეტენციების განვითარებაზე მორგებული საგანმანათლებლო კურსების ინიცირება და განხორციელება საუნივერსიტეტო სივრცეში (ყველა მიმართულების სტუდენტისთვის);

- საუნივერსიტეტო სივრცეში – მცირე გრანტების, სტარტ-აპების და წარმოების უნარების განვითარების ხელშემწყობი მექანიზმების გააქტიურება;
- უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის შრომის ბაზრის მოთხოვნებთან თავსებადობის მხარდაჭერა, მკაფიო სტრატეგიების ჩამოყალიბება;
- უნივერსიტეტის სტრუქტურაში ახალი ერთეულების შექმნა კურსდამთავრებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდის კონტექსტში.
- სასურველია სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის კვლევითი შესაძლებლობების გაძლიერება (დამატებითი კომპონენტების შემოტანა მეთოდოლოგიაში), რაც შესაძლებელს გახდის შემოსავლების დაანგარიშებას საგანმანათლებლო პროგრამებისა და საფეხურების მიხედვით. უმაღლესი საგანმანათლებლო სფეროს კურსდამთავრებულთა თვითდასაქმებიდან მიღებული შემოსავლების აღრიცხვას.
- სასურველია, საქართველოში არსებული უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებებისთვის სარეიტინგო სისტემის შექმნა, რომელიც საშუალებას მისცემს დაინტერესებულ პირებს შეადარონ სწავლის ცალკეული საფეხურის და პროგრამის დასრულების შედეგად პროფესიით დასაქმების მაჩვენებელი.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია ჩვენ მიერ გამოქვეყნებულ ნაშრომებში:

1. **Tsiklashvili, N., & Poladashvili, T.** (2021). Regional Sustainable Development Through Enhancing the Regional Graduates Employability. *Economic Science for Rural Development*, 241-249. doi: 10.22616 / ESRD.2021.55.024
2. **წიკლაშვილი, ნ., & ფოლადაშვილი, თ.** (2021). საქართველოს რეგიონებში მდებარე უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ჩართულობის კვლევა კურსდამთავრებულთა დასაქმების კრილში. *გლობალიზაცია და ბიზნესი* # 12., doi: <https://doi.org/10.35945/gb.2021.12.004>
3. **Poladashvili, T.** (2019) The role of Human capital into economic growth. *Materials VII INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE UDC 657: 334.72*

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=MSOXke8AAAAJ&authuser=2&citation_for_view=MSOXke8AAAAJ:UeHWp8X0CEIC

4. **Poladashvili, T.** (2018). Students 'Perspective Towards to Bologna Process and Employability (Case Study of Bulgaria). Economic Archive, Issue 2. Retrieved from <https://www2.uni-svishtov.bg/NSArhiv/title.asp?lang=en&title=1240>
5. **Poladashvili, T.** (2017). Determinants of Unemployment among Georgian Higher Education Graduates. . Collection of International Scientific Papers "Ukraine-EU, Modern Technology, Business and Low".